

Cursus Torah

(22) Parasjat Ki tissah (I)

Driebergen, 9 oktober 2012

Willem J. Ouweneel

*parasjat Ki tissah (I), ‘wanneer u [het
aantal] opneemt’ (Ex 30:11-33:23)*

De heffing, het koperen wasvat, de zalfolie, het reukwerk, roeping van Bezaleël & Oholiab, het sabbatsgebod, de 2 stenen tafelen, het gouden kalf, Mozes’ voorbede & handelend optreden

Onderverdeeld:

- I. Ex 30:11-32:10 (1^e les)
- II. Ex 32:11-33:23 (2^e les)

De heffing (a) (Ex 30:11-16)

Na beschrijving van de priesterdienst nu het object ervan
(vrijgekocht volk) & de voorwaarde (wassing)

‘Vrijgekocht’: heffing 1/2 sikkel per volwassene:

(a)telling van Israël (vgl. 2Sm 24:1); Rasji: monsterring
met het oog op het leger (vgl. Nm 1); daarom
vrouwen & kinderen niet mee geteld

(b)als ‘zoengeld’ om Israël ‘vrij te kopen’ (vs12); voor
God allen gelijk (vs15; Rm 3:22)

De heffing (b) (Ex 30:11-16)

Kern: niet slechts verlossing *van*, maar *om* Jesjoea *toe te behoren*: heeft een recht op mij verworven (Mt 20:28; Jh 17:2; 1Ko 6:20; 7:23; 1Tm 2:6; 1Pt 1:18v.)

(c) voor de onkosten van de tabernakeldienst (vs16; vgl. 38:25-28 zilveren voeten en verbindingsstangen)

Eenmalige heffing? Ibn Ezra: jaarlijks; vgl. 2Kr 24:6,9; Ne 10:33; Mt 17:24

Vs13 volgens de maatstaf van het heiligdom (vgl. Lv 27)

Het wasvat (a) (Ex 30:17-21)

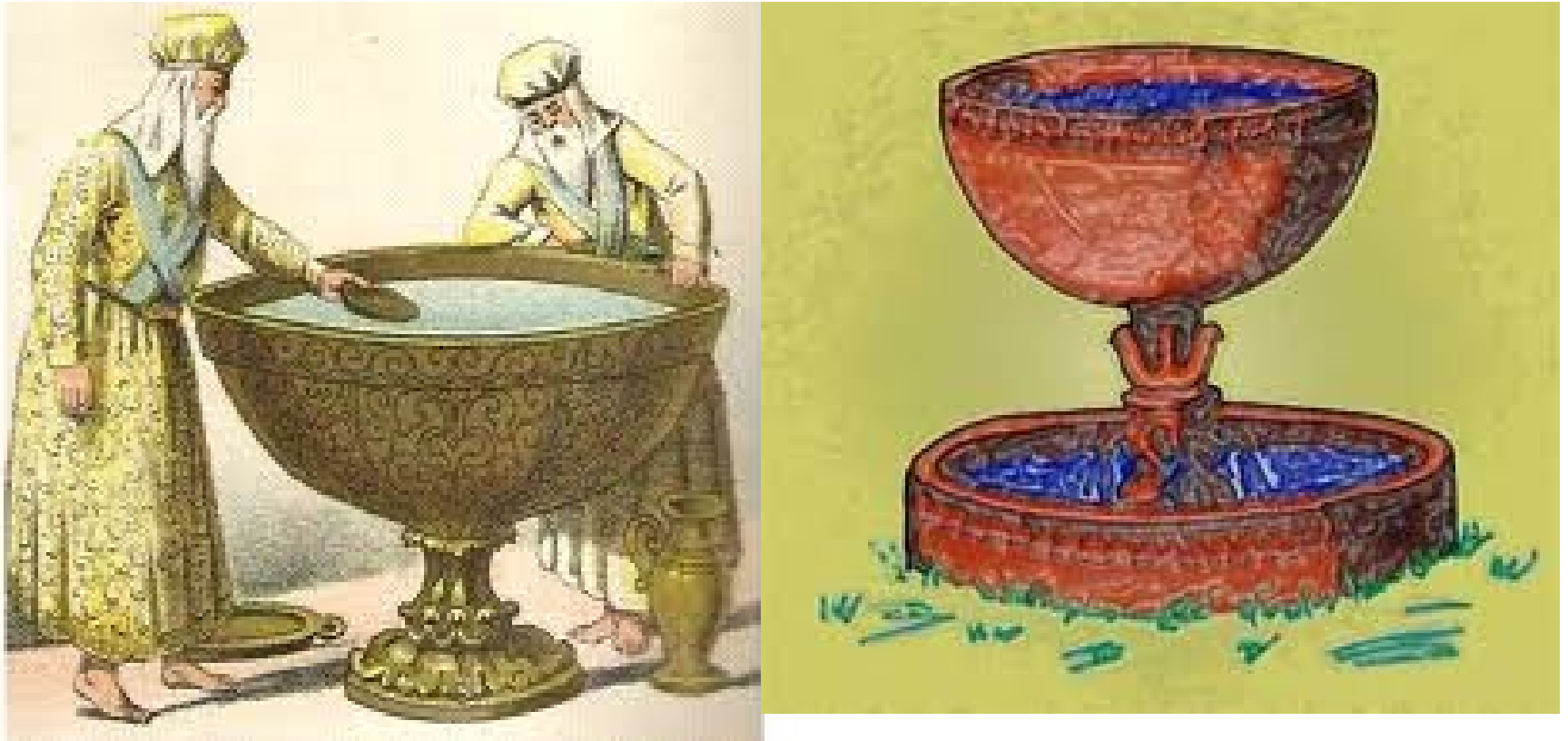
Geen maten opgegeven (net als bij de kandelaar)

Materiaal: koperen spiegels (Ex 38:8; vgl. Jk 1:23v.
reiniging door het Woord; Sp 27:19)

Vgl. 29:4 eenmalig *mikwé*, hier voortdurende wassing
van handen & voeten (vgl. Jh 13:10) (Misjna: *tegelijk*
gewassen: beide voeten d.m.v. respectieve handen)
(Nachmanides: priesters dienden blootsvoets)

Vs20v. ‘sterft’: Ps 93:5; 1Ko 11:30 (vgl. 2Kn 25:13
‘koperen zee’ >> ‘glazen zee’ in Op 4:6; 15:2)

Het koperen wasvat

Tweeërlei dienst (Ex 30:20)

I. *heiligdom*:

- (a) 2x per dag: kandelaar verzorgen, reukoffers brengen
- (b) 1x per week: toonbroden verwisselen
- (c) ongeregeld (& Jom Kippoer): bloed van de zondoffers binnenbrengen

II. *brandofferaltaar*: de offerdienst

- (a) vaste offers (dag, maand, jaar)
- (b) ongeregelde offers (vrijwillige & verplichte)

Drie wassingen

(a) Nm 19 reinigingswater: voor een reine *praktijk*:

* *wandelen* met de Heer in de *woestijn*

(b) wasvat: voor een reine *dienst*:

* *staan* voor God in het *heiligdom*

(c) Jh 13: voor een reine *gemeenschap*:

* *aanliggen* met de Heer in de *opperzaal*

Water beeld van het Woord van God: Ef 5:26; vgl. Jh 15:3; Hb 10:22

Ex 30v. in zeven passages

- (1) 30:1-10 heerlijkheid van Jesjoea
- (2) 30:11-16 ‘Verder...’: *wij gekocht*
- (3) 30:17-21 ‘En...’: *wij gereinigd*
- (4) 30:22-33 ‘Verder...’: *wij (en Hij) gezalfd*
- (5) 30:34-38 ‘Verder...’: terug bij [1]
- (6) 31:1-11 ‘Daarna...’: *wij bekwaam gemaakt*
- (7) 31:12-17 ‘Verder...’: de sabbat (einddoel) (7^e paragraaf > 7^e dag)

De zalfolie (a) (Ex 30:22-33)

‘Recept’ (5 ingrediënten uit bomen): olijfolie met mirre, kaneel, kalmoes & kassia (vgl. Hl 4:14!)

Doel: (a) tabernakel & voorwerpen (7 stuks) zalven (NT: alle eredienst in de kracht van de Geest)

OT: zalven met olie >> NT: zalven met de Geest

(b) Aäron & zonen zalven (én Aärons opvolgers [Ibn Ezra: ook de davidische koningen!])

Vs31 ...tot op het messiaanse tijdperk (Rasji) (vgl. Js 44:3; 61:1v.; Ez 36:27; 39:29; Jl 2:28v.)

De zalfolie (b) (Ex 30:22-33)

Vs32v. misbruik wordt gestraft (vgl. het imiteren van het werk van de Geest in Hd 5; eigenlijk *alles* wat niet uit onze zalving voortkomt = vleeselijke imitatie)

Heilige Geest niet voor de natuurlijke of de vleeselijke, maar voor de geestelijke mens (vgl. 1Ko 2:14-16)

Vgl. *OT*: 1Sm 16:13; Js 61:1v. (verband tussen zalving & Heilige Geest)

NT: Hd 10:38; 2Ko 1:21v.; 1Jh 2:20,27

Het heilige reukwerk (Ex 30:34-38)

‘Recept’; ingrediënten (NBV): balsemhars, cistushars, galbanum, wierook & zout

Werk van de apotheker/reukwerker/zalfbereider

Vs36 niet ‘heilig’, maar ‘allerheiligst’; verwrijven vóór het gebruik, dan aansteken op het reukofferaltaar (Lv 16:12v. op Jom Kippoer in het allerheiligste gebracht)

Het vuur brengt de geur van het reukwerk tevoorschijn

Vs37v. heilige doeleinden, dus geen profaan gebruik (ruiken verboden! alleen voor God bestemd)

Roeping van Bezaleël (31:1-11)

Vs3 leider Bezaleël ‘vervuld met de Geest Gods & met wijsheid’ >> 35:31 ‘de Geest Gods heeft B. vervuld met wijsheid’ (Js 11:2 ‘Geest van de wijsheid’)

Ibn Ezra: Bezaleël vooral *ontwerper* (vgl. vs6)

‘Vervuld’: vgl. oudsten (Nm 11:25-29); richters; profeten

Lucas 8x: Lc 1:15,41,67; Hd 2:4; 4:8,31; 9:17; 13:9

Paulus 1x: Ef 5:18

Lofprijzing, getuigenis; algemeen: bediening

Bezaleël & Oholiab (Ex 31:6)

Bezaleël veelzijdig: goud-/zilversmid, koperslager, steen-, houtbewerker, wever, naaiër, borduurder, zalfbereider (Nachmanides: bijzonder dat zo'n vakman in de Egyptische slaventijd gevormd kon worden!)

Vs6: assistentie van onderleider Oholiab (stam Dan!) & vele anderen (uitvoerders van Bezaleëls ontwerpen)

Stam van het koningschap (Juda) gecombineerd met die van de afval (Dan, v.a. Lv 24:11, Ri 18): Gods genade

Nm 10: Juda & Dan = 1^e & laatste vendel (> heel Israël)

De sabbat geheiligd (31:12-17)

Sabbatsgebod in Ex 6x vermeld: 16:22-30; 20:8-11; 23:12; 31:12-17; 34:21; 35:2v. (belang voor verbond!)

Nieuw element: ‘teken’ (vgl. Ez 20:12), verbonden met tabernakel; vgl. *Noachitisch* verbond (teken: *regenboog*) & *Abrahamitisch* verbond (teken: *besnijdenis*)

(Sforno: als het teken geschonden wordt, wordt het verbond en daarmee de hele tabernakel zinloos)

Vs17 ook God ‘rustte’ (*sjabat*, ‘hield op’) op de 7e dag en heeft ‘adem geschept’ (*wajjinnafasj* < *nèfesj*)

De stenen tafelen (Ex 31:18)

Vs18 Mozes ontvangt de twee stenen tafelen (vgl. Ex 32:15v.; Dt 9:10v.)

Vormden een ‘getuigenis’ (van Gods wil voor de mens):
32:15; 34:29; **40:20** > ‘ark der getuigenis’ (25:16,21v.)

Rasji: eigenlijk al eerder gegeven [!?!], maar grijpt hier vooruit op 32:16

N.B. God had *met* (niet *tot*) Mozes gesproken: vertrouwelijkheid (vgl. 33:11 een man met zijn vriend; Rasji: een leraar met zijn leerling)

Het gouden kalf (Ex 32:1-5)

De eerste afval! vs1: ongeduld (vgl. Saul, 1Sm 13)

behoefte aan goden: is het niet JHWH, dan maar andere
(Ps 106:19-21; vgl. 1Ko 10:7,14; 1Jh 5:21; Op 2:14,20)

Vs2-4: Aäron slappeling; vroeg om sieraden (Rasji:
hopend dat ze geweigerd zouden worden?) & maakte
een gegoten kalf (stier heilig dier in Egypte!)

Vs5: Aäron probeert de band met JHWH aan te houden
(vgl. Jerobeams imitatie in 1Kn 12:25-31): heidense
elementen geheiligd ('gekerstend')

De toorn van God (Ex 32:6-10)

Vs6 heidense orgie ('spelen': seksuele losbandigheid)

Vs7v. God 'informeert' Mozes: Israël ('*jouw* volk, dat *jij* hebt gebracht'!) heeft het 1^e & 2^e gebod al gebroken; God 'beledigd' door het gouden kalf

Vs9 'hardnekkig' (rebelse eigenwil): vgl. 33:3; 34:9

Vs10a: 'laat Mij begaan': Rasji: God zinspeelt op Mozes' middelaarsrol; alleen die zal Israël redden (> vs11-13)

Vs10b: 'zijn' God zal beloften vervullen aan Mozes' nageslacht (maar M. stelt daarin geen belang) Einde 1^e les

Mozes' 1^e pleidooi (a) (32:11-13)

'Arguing with God: A Jewish habit': vgl. Abraham (Gn 18), David (Ps), Elia (1Kn 19), Job, Jeremia (Jr 20)

Geen excuses (verzachtende omstandigheden), geen beroep op Gods genade, maar op zijn macht, liefde & trouw; d.w.z.: grond voor Mozes' pleidooi zoekt hij in God zelf

Mozes' geloof weet dat God op deze manier niet kan weigeren (vgl. Hb 6:18): Gods 'reputatie' staat op het spel!

Mozes' 1^e pleidooi (b) (32:11-13)

Twee argumenten van Mozes:

(1) 'Wat zullen de heidenen er wel niet van zeggen?'

* Gods *macht/liefde* in het geding!

(2) 'U hebt het zelf beloofd aan de aartsvaders'

* Gods *trouw/liefde* in het geding!

N.B. '*uw* volk' (vgl. vs7; niet slechts de getrouwen, *contra* Sforino); Mozes: 'heb berouw!' > vs14 *zijn* (Gods) volk

Gods ‘berouw’ (32:14)

God betreurt de gevolgen van zijn daden (ook al weet Hij van tevoren wat die gevolgen [kunnen] zijn):

- (1) Gn 6:6v. mensheid vóór de zondvloed
 - (2) Re 2:18 Israëls ellende in de richterentijd
 - (3) 1Sm 15:11,35 de aanstelling van Saul
 - (4) 2Sm 24:16 Israëls ellende na drie dagen pest
 - (5) Jn 3:9v. Ninevé’s bekering na Jona’s prediking
 - (6) Dt 32:36 (Ps 90:13; 135:14) Israël in de toekomst; vgl. Jr 18:8,10; 26:3,19; 42:10; Jl 2:13v.; Am 7:3,6
- Contrast: Nm 23:19; 1Sm 15:29 God kan geen berouw hebben!

De twee stenen tafelen (32:15v.)

Vs15 wsch. dezelfde tekst op beide zijden van de tafels

Eerste tafel: de dienst aan God (1^e – 5^e gebod)

Tweede tafel: de dienst aan de naaste (6^e – 10^e gebod)

Vs16 Ibn Ezra: 2 paren tafels Mozes' werk; gangbaarder visie: 1^e paar gehouwen door God (Rasjbam: 'Gods werk'), 2^e paar tafels door Mozes (34:1)

Toepassing: 1^e paar type van Jesjoea, 2^e paar type van de gelovigen (zie Ex 34:1-4,28v.; Dt 10:1-5)

Mozes & Jozua (32:17v.)

Vs17 Jozua heeft op Mozes gewacht! (vgl. 24:13; zie ook 33:11b; zie eerder Ex 17:9-14)

Trouw, maar nog onvoldoende inzicht: lawaai geen strijd maar orgie (vs18) (vgl. Nm 11:28v.; Lc 9:54)

Later een van de 12 verspieters (Nm 13v.), nog later Mozes' opvolger (Nm 27:18-23; Dt 31:7v.; 34:9)

Training/beproeving van een jonge dienstknecht: vgl. Jozef, David, Elisa, Jesaja, Jeremia, Ezechiël, Daniël, Marcus, Timotheüs

Mozes treedt op (a) (32:19)

Vs19 Israël heeft wet verbroken > tafels verbroken
(hadden hun functie verloren) >> nieuwe 34:1

2Ko 3:7 ‘bediening van de dood’ (Mozes straft wel
[vs26-28], maar biedt geen weg der verzoening)

Mozes pleit bij God op diens *trouw*, maar handhaaft t.o.
het volk Gods *heiligheid* (balans!)

Vgl. Jesjoea in Op 2+3! als Rechter tussen de zeven
kandelaren (1:13): *trouw* (1:5; 3:14), *heilig* (3:7) &
waarachtig (3:7,14)

Mozes treedt op (b) (32:20-28)

Vs20 kalf verbrand, verpulverd & te drinken gegeven (vgl. Dt 9:21; zie ook Nm 5:17,24): bittere gevolgen van je afgoderij dragen (Gl 6:7v.)

Vs24 Aäron jukt: ‘dit kalf kwam eruit’ (vgl. Dt 9:20 Mozes’ voorbede voor Aäron!)

Vs25-28 het volk een losgeslagen bende; alleen de Levieten (Mozes’ eigen stam!) trouw gebleven > oordeel over hun (niet-Levitische) broeders (vgl. 22:20; Dt 33:9)

Ex 32:29

(a) Vaststelling van een feit: ‘Mozes zei: “Vandaag hebben jullie je de Here gewijd”’ (door jullie trouw)

Rasji: door jullie trouw hebben jullie je vandaag gekwalificeerd als priesters (& tempeldienaren)

(b) ‘Mozes *had* gezegd: “Wijdt je vandaag aan de Here”’ (en wel om jullie broeders te doden)

Lett. ‘je handen vullen’ (als bij priesterwijding)

Vs29b door Levi’s trouw kwam er zegen over hem

Mozes' 3(?)x 40 dagen op Sinai

Volgens joodse traditie (& sommige christen-exegeten):

Eerste periode van 40 dagen: vanaf Ex 24:12 tot 32:15
(zie 24:18b; Dt 9:9,11)

Tweede periode van 40 dagen: vanaf Ex 32:30 tot 33:4
[dit is in de Tenach niet duidelijk!]

Derde periode van 40 dagen: vanaf Ex 34:2 tot 28 (zie
34:28; Dt 9:18,25; 10:10) (tekst wijst op 2x 40 dgn)

Vgl. Jesjoea's 2x 40 dagen: verzoeking in de woestijn
(Mt 4:2) & na zijn opstanding (Hd 1:3)

Mozes' 2^e pleidooi (32:30-33)

Vs32 óf schenk vergeving, óf aanvaard mij als 'zondebok' (Sforno: wis mijn verdiensten uit & schrijf ze op hún conto, opdat zij vergeving ontvangen)

Pas later wordt duidelijk: God vergeeft *op grond van* de plaatsvervanger! (zondoffer > Jesjoea)

Vs33 alleen de goddelozen uit 'het boek' gedelgd (elk mens moet eigen daden 'dragen'; Ez 18+33; Ps 49:8v.)

'Boek' = Torah? (Rasji: wis mijn herinnering daaruit);
waarschijnlijker: het boek des levens (Rasjbam)

Het boek des levens

Vgl. ‘boek des levens’, vgl. Ps 69:29 boek van *alle* levenden (rechtvaardigen én goddelozen)

Anders dan in NT! Fp 4:3; 7x in Op3-22: boek der uitverkorenen/rechtvaardigen; daaruit kan niemand gedelgd worden!

OT: boek met nadruk op de zijde van de menselijke verantwoordelijkheid

NT: boek met nadruk op de zijde van de goddelijke verkiezing

Gods besluit (32:34-33:3)

Vs34 Mozes & engel moeten nu het volk leiden, tot latere oordelen ('dag van mijn vergelding'; Sforno: bijv. Nm 13v.) c.q. de uiteindelijke oordeelsdag aan toe

engel ≠ Engel des Heren (23:20-23), d.i. God zelf!

N.B. vs35: 'zij hadden dat kalf gemaakt dat Aäron gemaakt had'

33:1-3 uitwerking van 32:34: God houdt zijn belofte (Gn 12:7 enz.; vgl. 32:13!), maar gaat zelf niet mee: stuurt een engel (Sforno: vgl. Jz 5:13vv. Engel des Heren)

Volksengelen

Vgl. ‘volksengel’ (die Israël tot *goi* degradeert):

Dn 10 ‘vorsten’ van Perzië en Griekenland

Nm 21:29; Re 11:24 god Kamos (Moab/Amorieten)

Dt 29:26 ‘goden’ toebedeeld aan de diverse volken

Dt32:8 noot: (70) volken verdeeld naar het getal der
(70) ‘zonen Gods’ (= engelen; Jb 1v.)

Tijdens de ballingschap stond Israël toch ook onder een
‘volksengel’: aartsengel Michaël (Dn 10:21; 12:1)

Verootmoediging (33:4-6)

Vs4-6 afleggen van sieraden (vgl. Laodicea, Op 3:17v.):
initiatief van het volk of van God!? teken van verootmoediging (afgodische sieraden? vgl. Gn 35:4)

Vs5 God heeft ‘bedenktijd’ nodig (kernvraag: hoe kan een heilig God verkeren bij een zondig volk?)

Allen (God & volk) ‘wachten af’ – en dan handelt Mozes!
(vs3 ‘in uw midden’ >> vs7 ‘buiten de legerplaats’): hij spant een ‘tent van ontmoeting’ tussen God & de getrouwen

‘Tent van ontmoeting’ (33:7-11)

Mozes (volgens Rasji): ‘God heeft zich uit de legerplaats teruggetrokken, dus ik ook’

Vs7,9 ‘tent’ voorloper van tabernakel; droeg alvast de naam ‘tent van ontmoeting’ én de wolkkolom was er

Verskil: deze tent búiten de legerplaats < > tabernakel midden ín de legerplaats

Vs7b,8,10 sommigen kwamen daar de Here ‘ontmoeten’: plaats van verootmoediging & schuldbelijdenis; anderen keken alleen eerbiedig toe

Mozes Gods 'vriend' (33:11)

Vs11 uniek getuigenis van Gods 'vriendschap' (= liefhebberschap)! vgl. Nm 7:89; 12:6-8; Dt 34:10

Vergelijk:

- Abraham (2Kr 20:7; Js 41:8; Jk 2:23)
- David (1Sm 13:14; Hd 13:22)
- discipelen (Lc 12:4; Jh 15:13-15)

Vriendschap = intimiteit, vertrouwelijkheid (Gn 18:17)

Vs11b: Jozua 'jongeling' (joodse traditie: 55 jaar!)

Mozes' 3e pleidooi (33:12-15)

33:12 niet op de berg, maar in de tent! (hier nog intiemer)

Mozes bede: ...en 32:34/33:2 dan!? Mozes negeert de engel bewust (joodse trad.: Mozes vraagt: wélke engel? die van 23:21 [Engel!] of zomaar een engel?)

Vs13 niet 'onze', maar 'uw' weg; niet 'mijn' (32:7; 34:10), maar 'uw' volk (32:11v.; 33:13,16)

Vs14 lett. 'mijn aangezicht' = ikzelf (vgl. 2Sm 17:11; zie vooral Ex 23:21 Engel des Heren!): niet 'een' engel, maar *de Engel!*

Gods genade (33:12-17)

Vs14-16 Gods eigen meegaan garantie van de blijvende verbondsrelatie tussen Hem & Israël (God ‘woont tussen de cherubs’! zonder dat is alles verloren)

7x ‘genade/genadig zijn’ in vs12-19! (genade ≠ slechts rechteloosheid, maar = Gods eigen welgevallen; vgl. Gn 6:8); vs16v. alles gegrond op *genade*, zowel de verkiezing als de heraanneming na Israëls val

Vs17b: deze genade verankerd in de plaatsbekleder: Gods gunst rust op hem (vgl. Jesjoea, Lc 2:52)

Gods heerlijkheid (33:18-23)

Vs18 waarom juist nu deze vraag!?! (niet op de berg, maar in de ‘tabernakel’!) Mogelijk: wat is het raadsel van uw wezen, waarin heiligheid & genade verenigd zijn?

Vs19 Gods luister (lett. ‘goedheid’, d.i. schoonheid) zal voorbijgaan (vgl. 34:6): genade & ontferming op basis van soevereine verkiezing (Rm 9:15)

Vs20 geen rechtstreeks ‘zien’ mogelijk: Gods majesteit zou de mens verteren (vgl. Dt 4:33; 5:26; Ri 6:22v.; 13:22) (maar vgl. Ex 24:10 > Jh 1:18; 14:9; 2Ko 4:6)

‘Van achteren’ zien (33:23)

- Vs21-23 voorwaarden: (a) bij Hem zijn,
- (b) op een rots: betrouwbaar fundament (Gods glorie alleen aanschouwd als de natuurlijke mens op de achtergrond verdwijnt, dus: in Jesjoea)
- (c) *van achteren* zien, d.i. ‘achteraf’ zien: terugblikken op incarnatie & kruis, waar God zich op het hoogst geopenbaard heeft (beloften kunnen verstaan worden, maar de wijze van vervulling is bedekt tot Gods wegen voltooid zijn, nl. in Jesjoea)

Zondeval >> kruis

Vgl. zondeval: influistering van Satan:

- ‘God is niet *rechtvaardig*: Hij onthoudt jullie waar jullie recht op hebben’
- ‘God is niet *liefdevol*: Hij onthoudt jullie het God-gelijk-zijn’

Het kruis: gerechtigheid & liefde/genade in evenwicht:

- God *rechtvaardig*: het volle oordeel kwam op Jesjoea
- God *liefdevol*: niet wij gestraft, maar Jesjoea

Einde 2^e les